

قابلیت سنجی امکانات و جذابیت‌های ژئوتوریستی دره شیرز در استان لرستان به عنوان ژئوپارک

داریوش یاراحمدی^۱ سیامک شرفی^{۲*}

۱- دانشیار گروه جغرافیای طبیعی اقلیم شناسی، دانشگاه لرستان

۲- استادیار گروه جغرافیای طبیعی ژئومورفولوژی، دانشگاه لرستان

چکیده

استان لرستان دارای قابلیت‌های ژئوتوریستی فراوانی می‌باشد که به واسطه همین قابلیت‌ها، به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور انتخاب شده است. وجود غارهای باستانی به عنوان اولین زیست‌گاههای بشر، آبشارها، دریاچه‌ها و غیره، مناطقی مانند کوه‌دشت، پلدختر و اشترانکوه را به عنوان مناطق مناسب احداث ژئوپارک در استان لرستان معرفی نموده است. دره شیرز در غرب شهرستان کوه‌دشت از دره‌های کارستی استان لرستان است که دارای عوارض ژئوتوریستی منحصر به فرد مانند دیگ جن، هودو و طاق طبیعی می‌باشد. وجود این جاذبه‌های ژئوتوریستی و قابلیت‌های تاریخی و فرهنگی منطقه باعث شده است تا دره شیرز به عنوان یکی از مناطق مناسب جهت تبدیل شدن به ژئوپارک از طرف سازمان جهانی یونسکو در نظر گرفته شود. نوع تحقیق کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی و میدانی و از ابزارهای مختلفی مانند، GPS، پرسشنامه و مدل SWOT جهت رسیدن به اهداف مورد نظر استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد با وجود قابلیت‌های ژئوتوریستی فراوان دره شیرز و اشکال منحصر به فرد ژئومورفیک، این دره نمی‌تواند به عنوان یک مکان مناسب جهت احداث ژئوپارک در نظر گرفته شود، زیرا دره دارای عرض کمی بوده و امکان احداث تأسیسات زیربنایی در ورودی و داخل دره وجود ندارد؛ اما با در نظر گرفتن معیارهای استاندارد بین‌المللی جهت احداث ژئوپارک و وجود غار باستانی هومیان و نقوش صخره‌ای میرملاس، طبیعت بکر و اشکال خاص ژئومورفیک در محدوده‌های اطراف دره، می‌توان مکان مناسبی جهت احداث ژئوپارک را در منطقه تعیین نمود.

واژه های کلیدی: ژئوتوریسم، ژئوپارک، دره شیرز، کوه‌دشت، استان لرستان.

مقدمه

پدیده‌ها و فضاهای زیبا و جذاب زمین شناختی علاوه بر اینکه برای دانشمندان علوم زمین مهم تلقی می‌شوند و رازهایی از تاریخ تحولات کره زمین را مشخص می‌کنند، در تمام دوره‌ها و زمان‌ها انسانها را به خود جلب کرده‌اند (براندات و همکاران^۱، ۲۰۰۴). در دهه اخیر شاهد افزایش علاقه به رویدادهای زمین‌شناسی و توسعه ژئوتوریسم به عنوان ابزاری برای حفاظت از میراث‌های زمین می‌باشیم (کارواویلا و دوران^۲، ۲۰۰۹). در چند سال گذشته، ژئوتوریسم به عنوان واژه نو و بدیع نقش و اهمیت ویژه‌ای در توسعه صنعت گردشگری کشورها داشته است (دیوسالار، ۱۳۹۲). ژئوتوریسم یکی از شاخه‌های اکوتوریسم است که به بررسی پدیده‌های زمین‌شناسی و جغرافیایی در یک منطقه می‌پردازد (کارتنر^۳، ۲۰۰۲). ژئوپارک مخفف ترکیب پارک زمین‌شناسی^۴ می‌باشد و به سرزمین‌هایی که پدیده‌های زمین‌شناسی بی‌همتا و تاریخ تکامل زمین‌شناسی مشخص دارند، گفته می‌شود (حقی پور، ۲۰۰۴). تاکنون ۵۳ ژئوپارک ملی در شبکه جهانی ژئوپارک‌های یونسکو به ثبت رسیده است که از این تعداد ۱۸ ژئوپارک در کشور چین بصورت یک شبکه، شناسایی و به ثبت رسیده است. از آنجا که تنها ژئوپارک جزیره قشم در کل خاورمیانه و در ایران به ثبت رسیده و با توجه به خصوصیات طبیعی و فرهنگی که سرزمین بزرگ ایران دارا می‌باشد؛ مکان‌یابی، برنامه ریزی، طراحی و شکل‌گیری چنین شبکه‌ای در کشور ایران نیز با توجه به تجارب جهانی ضروری به نظر می‌رسد.

کشور ایران علیرغم برخورداری از پتانسیل‌های بسیار قابل توجه تاکنون نتوانسته است آن چنان که باید و شاید بهره‌گیری لازم را از صنعت گردشگری و به ویژه ژئوتوریسم داشته باشد. توانمندی بالای کشور ایران در زمینه ژئوتوریسم سبب شده که مناطقی از ایران با توجه به ویژگی‌های طبیعی، زمین‌شناسی و ژئومورفولوژی مانند کویر لوت، کوهستان‌های سبلان و سهند و غار کتله خور زنجان از نامزدهای پیشنهادی برای ثبت در فهرست جهانی یونسکو در حوزه ژئوتوریسم معرفی شوند (خبرگزاری مهر، به نقل از مسئول بخش ژئوتوریسم سازمان زمین‌شناسی کشور، ۱۳۸۶).

در این میان، استان لرستان با چشم‌اندازهای ژئومورفولوژیکی منحصر به فرد و فراوانی و تنوع پدیده‌های ژئوتوریستی مانند آبشارها، غارها، دریاچه‌ها و اشکال کارستی، در سال ۱۳۹۳ به عنوان پایتخت ژئوتوریسم ایران معرفی شده است. چشم‌انداز ژئومورفولوژیکی دره شیرز در شهرستان کوهدشت نمونه بارزی از تنوع و پیچیدگی فرآیندها و رخدادهای شکل‌زایی در استان لرستان است. وجود چشم‌اندازها و جاذبه‌های ژئوتوریستی باعث شده است که دره شیرز به عنوان یک از مناطق مناسب جهت احداث ژئوپارک در استان لرستان از طرف سازمان زمین‌شناسی کشور و سازمان جهانی یونسکو در نظر گرفته شود. با این وجود تاکنون مطالعات جامعی در مورد قابلیت‌های ژئوتوریستی دره شیرز و معرفی آنها انجام نشده است. بنابراین در این تحقیق هدف، شناسایی و معرفی قابلیت‌های ژئوتوریستی دره شیرز و ارزیابی معیارهای مختلف در راستای ثبت و تبدیل شدن دره شیرز به عنوان یک ژئوپارک می‌باشد.

مطالعات انجام شده در مورد ژئوتوریسم برای اولین بار در سطح ملی و در مقیاس بزرگ به وسیله اتحادیه صنعت مسافرت و سفر جغرافیایی آمریکا صورت گرفته که در آن به پایداری محیط و توسعه همه

¹- Brandat and etal

²-Carvavila & Duran

³-cartner

⁴-Geopark

جانبه پرداخته شده و حتی به مسائل فرهنگی اهمیت داده شده است (ناظری، ۱۳۸۵). ژئوتوریسم در بریتانیای کبیر در اواخر دهه‌ی ۱۹۹۰، در نخستین کنفرانس ملی تخصصی در شهر بلفاست به رسمیت شناخته شد. این در حالی است که در اواخر دهه‌ی ۱۹۸۰ این کشور شاهد بازگشایی مراکز گردشگری بر پایه‌ی زمین‌شناسی همچون مرکز ملی سنگ در ویرکس وورث^۱ بوده است (نیوسام و داوولینگ، ۲۰۰۶).

در ایران بر اساس پایگاه اینترنتی سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، مهندس علیرضا امری کاظمی مجری طرح ژئوتوریسم کشور در سال ۲۰۰۳ در کنفرانسی در استرالیا با ارائه مقاله‌ای تحت عنوان معرفی ژئوتوریسم ایران به معرفی این رشته جدید از توریسم پرداخته است (امرئ کاظمی، ۲۰۰۳). از مطالعات انجام شده در مورد ژئوتوریسم در مناطق مختلف جهان و ایران می‌توان به موارد زیر اشاره نمود.

یولا و ژئوکوچا (۲۰۱۳) به بررسی پتانسیل‌های ژئوتوریستی سایت‌های زیرزمینی در کاستاریکا پرداخته و نتیجه گرفتند که ۵ سایت زیرزمینی کارستی با ارزش وجود دارد که از این تعداد، تنها دو سایت ارزش بهره‌برداری تجاری دارند.

میکادی و همکاران (۲۰۱۱) ژئومورفوسایت‌ها و ژئوتوریسم در پارک منطقه آبروزو در مرکز ایتالیا را مورد مطالعه قرار دادند. آنها با استفاده از ابزاری مانند بازسازی‌های ۳ بعدی، به درک عناصر و فرآیندهای زمین‌شناسی و لندفرم‌های شاخص، جهت تشخیص ژئومورفوسایت‌های جدید در این منطقه پرداختند.

مشعل و همکاران (۲۰۱۲) تحقیقی در مورد قابلیت‌های ژئوتوریستی تالاب هورالعظیم انجام داده و قابلیت‌های این منطقه را از دیدگاه ژئوتوریسم معرفی نموده‌اند. یزدی (۲۰۱۳) جزیره قشم را به عنوان آکادمی طبیعی توسعه ژئوتوریسم در ایران معرفی نموده است. در این تحقیق پتانسیل‌های ژئوتوریستی جزیره قشم معرفی و راه‌حلهایی جهت توسعه ژئوتوریسم منطقه ارائه داده است. هم چنین یزدی و همکاران (۲۰۱۳) ایران را به عنوان مرکز پتانسیل‌های ژئوتوریستی معرفی نموده‌اند.

طاهرپور خلیل آباد و همکاران (۲۰۱۲)، قابلیت‌های ژئوتوریستی منطقه کاشمر در استان خراسان رضوی را مطالعه نمودند. آنها عوارض ژئومورفیکی مانند گسل‌ها، معادن، چشمه‌های آب گرم، پلایای بیجستان، کویر لوت، دره آسیاب خوشاب، آبشار سار برج، غارهای سیر و آهو بم و یخچال‌های طبیعی را شناسایی و معرفی نمودند.

بیاتی خطیبی و همکاران (۱۳۸۷) ژئوتوریسم را به عنوان رویکردی نو در بهره‌برداری از جاذبه‌های ژئومورفولوژیکی معرفی نموده و غار کرفتو در استان کردستان را به عنوان مطالعه موردی بررسی نموده‌اند. بهارون (۱۳۸۷) به شناسایی پتانسیل‌های ژئوتوریستی استان لرستان و رتبه‌بندی جاذبه‌ها براساس مدل AHP پرداخته و نتیجه گرفته است که محدوده دریاچه گهر مناسب‌ترین مکان جهت احداث ژئوپارک در استان لرستان می‌باشد.

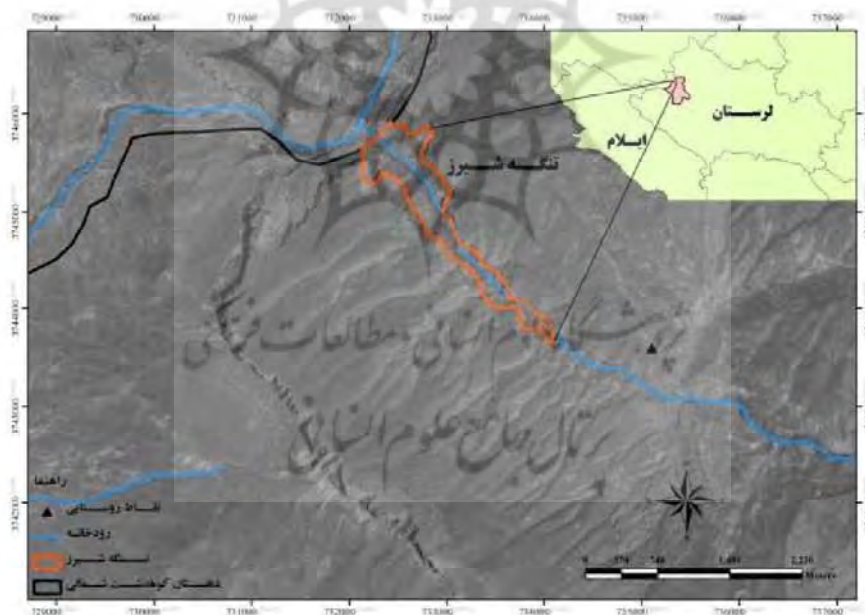
ثروتی و قاسمی (۱۳۸۷) راهبردهای ژئوتوریسم در استان فارس را مورد بررسی قرار داده و نتیجه گرفتند که استان فارس با داشتن میراث غنی زمین‌شناسی، ژئومورفولوژی خاص زاگرس نظیر (تنگها، گنبد‌های نمکی، آبشارها و غیره) و جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی، از مناطق مستعد برای برنامه‌ریزی بر پایه ژئوتوریسم است.

روستایی و بهرامی (۱۳۹۲) توانمندی‌های ژئوتوریستی تالاب‌های پلدختر در استان لرستان را با استفاده از روش پراونگ مطالعه نموده و نتیجه گرفتند که ارزش علمی و زیبایی شناسی مکان طرح شده نسبت به

سایر معیارها رتبه‌های اول و دوم را کسب نموده، در حالی که ارزش اقتصادی و شدت عیار بهره‌وری این مکان پایین‌ترین امتیاز را به خود اختصاص داده است. وجود چنین وضعیتی نشانگر ناشناخته ماندن این منطقه، عدم هماهنگی بین برنامه‌ریزان، ضعف مدیریتی سازمانهای ذیربط و ناکافی بودن سطح دانش آنها در زمینه ژئوتوریسم است که همین امر در کند بودن آهنگ توسعه استان مؤثر بوده است.

معرفی منطقه مورد بررسی

دره شیرز در غرب استان لرستان و شهرستان کوهدشت بین طول جغرافیایی $50^{\circ} 29' 47''$ و عرض جغرافیایی $28^{\circ} 49' 33''$ واقع شده است. این منطقه، در ۵۰ کیلومتری شهر کوهدشت و در نقطه تلاقی سه استان کرمانشاه، ایلام و لرستان در کنار رود سیمره واقع شده است. دره شیرز در دهستان کوهدشت شمالی، بخش زردلان و در منطقه‌ای به نام اولادقباد در ارتفاع حدود ۱۶۲۰ متری از سطح دریا حدود قرار دارد. تنگه شیرز مانند شهرستان کوهدشت دارای اقلیم نیمه مرطوب با تابستان‌های گرم و زمستان‌های سرد می‌باشد هر چند که به واسطه شرایط دره، ممکن است یک میکروکلیم در محدوده مورد بررسی ایجاد شده باشد. راه دسترسی به منطقه، شامل راه آسفالته‌ای است که از شهر کوهدشت به دره می‌رسد. از لحاظ زمین‌شناسی، دره شیرز در سازند تله زنگ و واحد آهک نریتیکی مربوط به دوران سوم زمین‌شناسی قرار گرفته است. شکل‌های ۱ و ۲، موقعیت محدوده مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

شکل ۱: موقعیت دره شیرز در استان لرستان

شکل ۲: موقعیت تنگه شیرز بر روی تصاویر گوگل ارث

مواد و روشها

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و میدانی و نوع تحقیق کاربردی-توسعه‌ای می‌باشد. این تحقیق در ۵ مرحله انجام شده است. در مرحله اول، ابزار مورد نیاز تحقیق مانند نقشه زمین‌شناسی ۱:۱۰۰۰۰۰، نقشه توپوگرافی ۱:۲۵۰۰۰، تصاویر ماهواره‌ای IRS با قدرت تفکیک ۵ متر محدوده مورد مطالعه تهیه و با استفاده از نرم‌افزار Arc GIS و ENVI مورد بررسی و پردازش قرار گرفتند. در این مرحله، محدوده دره تعیین و ویژگی‌های زمین‌شناسی و توپوگرافی دره شیرز بررسی شد. در مرحله دوم مطالعات و پیمایش‌های میدانی در سطح منطقه و در طول دره در ۳ مرحله در تابستان ۱۳۹۳ انجام شد. در این مرحله، با استفاده از GPS موقعیت و نام عوارض خاص ژئوتوریستی طول دره ثبت گردید. هم‌چنین قابلیت‌ها و نقاط ضعف قابل مشاهده منطقه شناسایی گردید. در مرحله سوم و پس از بازدیدهای میدانی، ۱۵ نفر از اساتید و صاحب نظران آشنا با وضعیت طبیعی و گردشگری دره شیرز با استفاده از تکنیک SWOT پرسشنامه طراحی شده را تکمیل نمودند. در مرحله چهارم با استفاده از ابزار ذکر شده در بالا و مطالعات میدانی، نقشه ژئوتوریسم دره تهیه شد. در مرحله پنجم با استفاده از نتایج پرسشنامه و با استفاده از مدل SWOT به تحلیل قابلیت‌ها، محدودیت‌ها، نقاط قوت و ضعف دره شیرز پرداخته شده و راهبردها و استراتژی‌های توسعه منطقه تعیین گردید.

نتایج و بحث

با توجه به مطالعات میدانی انجام شده، ابتدا به معرفی جاذبه‌های ژئوتوریستی شاخص دره شیرز و تحلیل آنها در قالب نقشه ژئوتوریسم دره شیرز پرداخته شده و سپس نقاط قوت و ضعف و ارائه راهبردها و استراتژی‌های توسعه منطقه ارائه شده است.

اشکال کارستی دره شیرز

وجود سازندهای آهکی و قابلیت انحلال آن‌ها، بارندگی مناسب و وجود درز و شکاف‌های زیاد در این سازندها، باعث تشکیل اشکال کارستی متعددی در منطقه شده است. در این منطقه پدیده‌های کارستی از عوارض کوچک مقیاس نظیر میکروکارن تا عوارض بزرگتر نظیر غارها وجود دارد که در این تحقیق به معرفی اشکال دارای قابلیت ژئوتوریستی در دو گروه بزرگ و کوچک مقیاس پرداخته شده است.

اشکال بزرگ مقیاس

(الف) کانیون یا دره‌های عمیق و طویل آهکی^۱: براساس مطالعات میدانی، تنگه شیرز یک کانیون می‌باشد که دارای شیب تند و نزدیک به عمود است و در حال حاضر فرسایش در کف صورت می‌گیرد. طول کانیون بیش از ۱/۵ کیلومتر، عرض بستر کانیون بین ۳۰ تا ۵۰ متر در نقاط مختلف متغیر است و ارتفاع دیواره‌ها بیشتر از ۱۰۰ متر می‌باشد. ارتفاع دیواره‌ها در ابتدای دره بیشتر از قسمت‌های انتهایی است (شکل ۳).

(ب) غارها و پناهگاه‌های صخره‌ای^۲: در محدوده مورد بررسی، نیز چند غار و پناهگاه صخره‌ای دیده می‌شود که نتیجه عمل انحلال در سنگ‌های آهکی است. بعضی از این غارها در تماس با سطح زمین بوده و برخی دیگر در امتداد لایه بندی سنگ آهک تشکیل شده‌اند (شکل ۴).

(ج) برج‌های کارستی (مناره): مناظر دیدنی و تماشایی با ارتفاعی حدود ۳۰ تا ۳۰۰ متر با دیواره‌های تقریباً عمودی و گنبدهایی با شیب ملایم و یا ستیغ‌های دنداندار هستند. دیواره‌ها معمولاً بدون پوشش هستند. در دره شیرز نیز برج‌های کارستی در طول دره با ارتفاعات مختلف دیده می‌شوند. ارتفاع برخی از برج‌های کارستی بیشتر از ۵۰ متر می‌باشد (شکل ۵).

(د) تافونی‌های کارستی: در سنگ‌های آهکی چنانچه عمق حفره‌ها نسبت به عرض آنها کمتر باشد، تافونی کارستی نامیده می‌شوند. تعداد این حفره‌ها در سطح سنگ‌های آهکی در طول دره زیاد است و گسترش افقی آنها بیشتر از عمق است. بنابراین اصطلاح تافونی کارستی (حفره‌های کندویی شکل کارستی) در مورد این اشکال به کار برده می‌شود و در طول دره شیرز این اشکال به فراوانی دیده می‌شوند (شکل ۶).

(ه) هودوی آهکی: این اشکال، ناشی از تفاوت درجه خلوص آهک در سطح سازند آهکی می‌باشند. در قسمت‌های ابتدایی دره شیرز این شکل کارستی دیده می‌شود (شکل ۷).

^۱- Canyon

^۲-Cave and Rock shelters

شکل ۴) غار کارستی

شکل ۳) کانیون شیرز

شکل ۵) برج‌های کارستی (مناره)

شکل ۷) هودوی آهکی

شکل ۶) تافونی‌های کارستی

اشکال کوچک مقیاس

الف) دولین^۱: در دره شیرز، انواعی از دولین‌ها به ویژه دولین‌های انحلالی بر روی سنگ‌های آهکی مسیر بستر رودخانه و بر روی دیواره‌های آهکی دیده می‌شوند (شکل ۸).

ب) دیگ جن^۲: هر گونه چاله‌ای که در مسیر جریان آب و کف بستر ایجاد می‌شود و ناشی از چرخش جریان آب همراه با قطعات رسوبی است، مخصوصاً در حالت‌های سیلابی و پرابی دیگ جن گفته می‌شود. از آنجا که در سازندهای آهکی عمل انحلال در تکامل آنها نقش دارد می‌توان دیگ جن انحلالی یا دیگ جن کارستی به کار برد. دیگ جن‌ها، در یک نقطه در قسمت‌های میانی دره شیرز دیده می‌شوند (شکل ۹).

ج) طاق طبیعی^۳: طاق‌های طبیعی در واقع باقیمانده سقف غارها هستند که در نواحی کارستی به چشم می‌خورند. نمونه‌های جالبی از این پدیده‌های کارستی در نقاط مختلف جهان وجود دارند. در شهرستان خرم‌آباد در سنگ آهک‌های کرتاسه طاقی طبیعی تشکیل شده که به سنگ سوراخ معروف است. در محدوده مورد بررسی نیز یک طاق طبیعی دیده می‌شود که در حال حاضر آب در آن جریان دارد. طول این طاق حدوداً ۴۰ متر و عرض آن حدود ۲ تا ۳ متر می‌باشد (شکل ۱۰).

د) استالاکتیت^۴: استالاکتیت‌ها از رسوبات سنگ‌های آهکی فرسایش یافته به وسیله محلول شیمیایی در داخل غار تشکیل می‌شوند. آب‌هائی که از سطح زمین و از طریق درزهای موجود در سنگها به داخل غارها راه می‌یابند، قطره قطره در حال رسوب دادن آهک بر جدارها و سقف غارها، پوششی از آهک ثانوی را به وجود می‌آورند. در واقع استالاکتیت‌ها ستون‌های سنگی هستند که از سقف به طرف زمین (کف غار) شکل می‌گیرند. ارتفاع آنها بر حسب شرایط مختلف در غارها متفاوت است. استالاکتیت‌ها در دره شیرز، در طاق طبیعی ذکر شده در سقف غار دیده می‌شوند (شکل ۱۱).

ه) چشمه‌های کارستی: بر اساس شرایط زمین‌شناسی و تکتونیکی می‌توان چشمه‌های کارستی را رده‌بندی نمود. از بین انواع چشمه‌های کارستی بر اساس تقسیم بندی فورد و ویلیامز (۱۹۸۹) بیش از ۵ چشمه تماسی در طول دره دیده می‌شود (شکل ۱۲).

س) آبشارها: در طول دره شیرز، در ۳ نقطه آبشارهای کوچکی ناشی از تفاوت جنس سنگ‌های بستر رودخانه شکل گرفته است. ارتفاع بزرگترین آبشار، حدوداً ۷ متر می‌باشد. در پایین این آبشار، حوضچه‌ای شکل گرفته است که عمق آن بیش از ۱ متر، طول آن حدوداً ۱۰ متر و عرض آن ۴ متر می‌باشد (شکل ۱۳).

ش) اشکال گل کلمی

اشکال گل کلمی در سطح سنگ آهک در نتیجه انحلال یا رسوب‌گذاری ثانویه ایجاد می‌گردند. در حالت اول، میکرو لاپیه در نتیجه انحلال سطحی و در حالت دوم میکرو استالاکمیت‌های گل کلمی یا قارچی شکل می‌گیرند. در محدوده مورد بررسی، اشکال گل کلمی در نتیجه رسوب‌گذاری ثانویه به صورت میکرو استالاکمیت‌های قارچی شکل در داخل طاق طبیعی و در یک نقطه در قسمت‌های میانی دره دیده می‌شوند (شکل ۱۴).

¹- Doline

²- Karstic Pothole

³- Natural Arc

⁴- Stalactite

شکل ۹) دیگ جن

شکل ۸) دولین

شکل ۱۱) استلاکتیت

شکل ۱۰) طاق طبیعی

شکل ۱۲) چشمه‌های کارستی

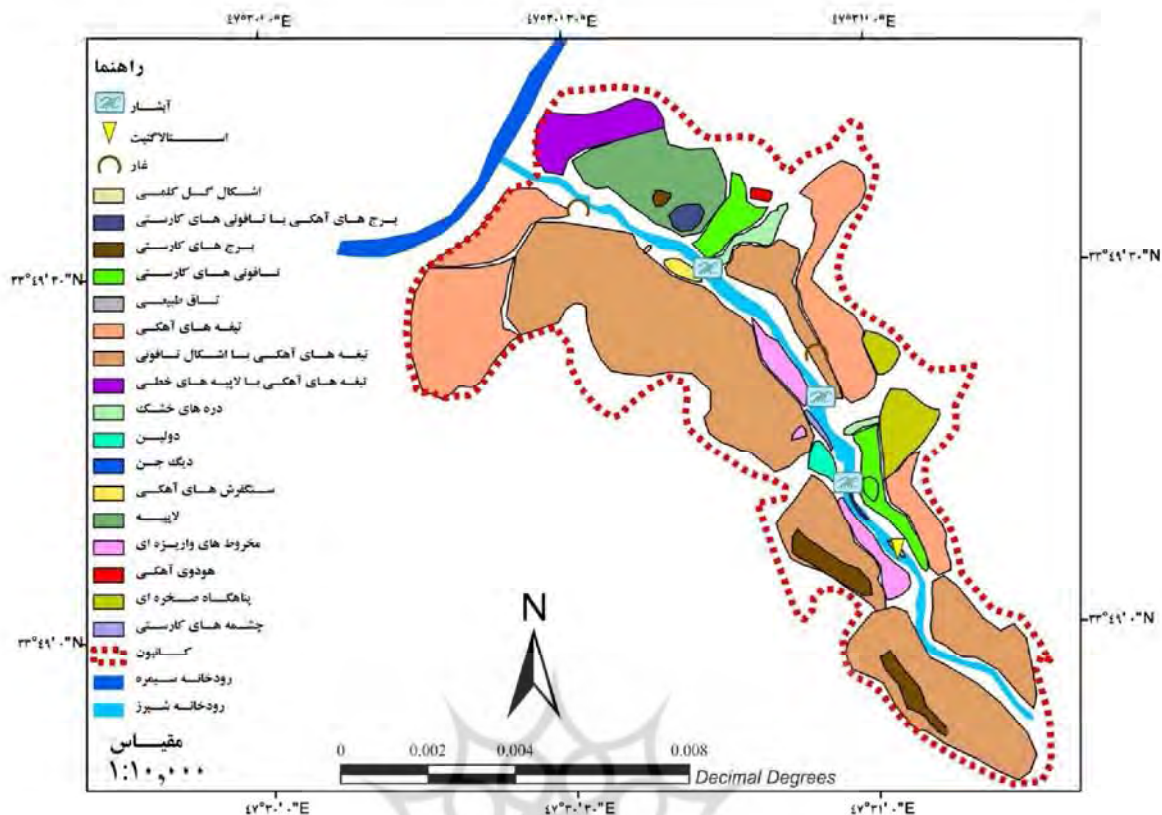

شکل ۱۴) شکال گل کلمی

شکل ۱۳) آبشار

نقشه ژئوتوریسم دره شیرز

پس از بررسی‌های میدانی، بررسی تصاویر ماهواره‌ای و ثبت عارضه‌های ژئومورفیک با استفاده از GPS در محدوده دره شیرز، نقشه ژئوتوریسم دره ترسیم گردید. در محدوده دره حدود ۲۱ عارضه ژئومورفیک شناسایی و محدوده هر کدام از اشکال ترسیم گردید (شکل ۱۵).

شکل ۱۵: نقشه ژئوتوریسم دره شیرز در شهرستان کوهگلدشت استان لرستان

همانطور که در شکل بالا مشاهده می‌شود تیغه‌های آهکی با اشکال تافونی در بیشتر طول دره دیده می‌شوند. آبشارها در طول مسیر رودخانه شیرز، در ۳ نقطه قابل مشاهده هستند که در بالا توضیح داده شد. دولین‌ها، دیگ جن و چشمه‌های کارستی، در قسمت‌های میانی دره تقریباً در یک محدوده دیده می‌شوند.

تحلیل وضع موجود و برنامه توسعه گردشگری

برنامه توسعه ژئوتوریسم

به منظور درک مناسب‌تر وضعیت ژئوتوریسم دره شیرز، تجزیه و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای رویاروی ژئوتوریسم منطقه صورت گرفته است. نقاط قوت و ضعف، عوامل و نظام‌های موجود در سطح منطقه می‌باشد. فرصت‌ها و تهدیدها نیز به عوامل و روندهای موجود در بازار ژئوتوریسم مرتبط هستند. به عبارت دیگر عوامل قابل کنترل توسط مقصد دره شیرز برای تاثیر گذاری بر توسعه ژئوتوریسم در قلمرو نقاط قوت و ضعف و عوامل غیر قابل کنترل در زمره فرصت‌ها و تهدیدها آورده شده‌اند.

تحلیل وضع موجود

ماتریس عوامل داخلی مؤثر بر توسعه ژئوتوریسم دره شیرز:

نقاط قوت و ضعف داخلی در زمره فعالیت‌های قابل کنترل منطقه قرار می‌گیرند که در حال حاضر به منطقه سود یا زیان می‌رسانند. برنامه‌ریزی راهبردی این است که نقاط قوت و ضعف منطقه را شناسایی و آنها

را ارزیابی کرد. باید کوشید راهبردهایی به اجرا درآید که نقاط قوت داخلی تقویت شود و ضعف‌های داخلی برطرف گردد و یا بهبود یابد.

به منظور دستیابی به راهبردها و استراتژی‌های توسعه ژئوتوریسم شیرز و ارتقاء صنعت گردشگری منطقه از مدل تحلیل SWOT استفاده شده است. نتایج حاصله از طریق طراحی پرسشنامه و ارائه به کارشناسان آشنا با منطقه و حوزه تخصصی ژئوتوریسم بدست آمد که نتایج حاصل از یافته‌های این تحلیل، در جدول ۱ و ۲ آمده است.

بررسی نقاط قوت منطقه مورد مطالعه

جدول ۱: نقاط قوت (S)

نقاط قوت	وزن	درجه	امتیاز وزنی
دارا بودن مناظر طبیعی و زیبا	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
وجود محیطی آرام و بدون سروصدا	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
وجود فضای ویژه روستایی در مجاورت منطقه شیرز	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
دارا بودن آب و هوای مطبوع	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
برخورداری از تنوع زیستی قابل توجه در رده‌های مختلف جانوری	۰,۰۳	۲	۰,۰۶
دارا بودن گونه‌های متنوع درختی و گیاهی	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
وجود جاذبه‌های ژئومورفولوژیک و عمدتاً کارستی در داخل دره و مناطق مجاور	۰,۰۷	۵	۰,۳۵
تنوع جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز	۰,۰۶	۵	۰,۳۰
وجود رودخانه و منابع آبی دائمی در دره شیرز	۰,۰۷	۴	۰,۲۸
وجود درختان مختلف و سایه گسترده آنها که موجب ایجاد استراحتگاه‌های متعدد در داخل دره شده است	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
قرارگیری در مجاورت رودخانه دائمی سیمره	۰,۰۵	۳	۰,۱۵
وجود کوه‌های مرتفع در منطقه	۰,۰۶	۴	۰,۲۴
جمع	۰,۵۵	-	۲,۰۱

بر اساس نتایج عوامل داخلی، مهمترین نقطه قوت، وجود جاذبه‌های ژئومورفولوژیک و عمدتاً کارستی در داخل دره و مناطق مجاور با امتیاز ۰,۳۵ می‌باشد که پس از آن عواملی از قبیل تنوع جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز با امتیاز ۰,۳۰ و وجود رودخانه و منابع آبی دائمی در دره شیرز با امتیاز ۰,۲۸ قرار دارند.

بررسی نقاط ضعف منطقه مورد مطالعه

جدول ۲: نقاط ضعف (W)

نقاط ضعف	وزن	درجه	امتیاز وزنی
ضعف مدیریتی و عدم اعمال کنترل بر منطقه	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
ضعف تبلیغات و ناشناخته ماندن بسیاری از جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز	۰,۰۶	۴	۰,۲۴
عدم وجود سیستم‌های دفع زباله در منطقه	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
کمبود تسهیلات بهداشتی، درمانی و خدماتی در منطقه	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
نبود اماکن اقامتی و پذیرایی مناسب برای گردشگران	۰,۰۵	۴	۰,۲۰
عدم وجود آب شرب	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
فقدان برنامه‌ای مدون جهت توسعه ژئوتوریسم در منطقه	۰,۰۶	۵	۰,۳۰
کمبود زمین کافی و هموار جهت ایجاد تأسیسات گردشگری	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
ضعف شبکه دسترسی و آسفالت‌ه نبودن بخشی از مسیر دسترسی به شیرز	۰,۰۳	۲	۰,۰۶
عدم پوشش دهی تلفن همراه	۰,۰۲	۲	۰,۰۶
مشخص نبودن مسیرهای دسترسی داخلی دره	۰,۰۴	۳	۰,۱۲
جمع	۰,۴۵	-	۱,۵۵

طبق نتایج تحلیل SWOT جمع کل وزن عوامل داخلی ۱ و امتیاز وزنی آن‌ها ۳,۵۶ می‌باشد. مهم‌ترین نقطه ضعف منطقه، فقدان برنامه‌ای مدون جهت توسعه ژئوتوریسم در منطقه با امتیاز ۰,۳۰ می‌باشد که عامل ضعف تبلیغات و ناشناخته ماندن بسیاری از جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز با امتیاز ۰,۲۴ در رتبه دوم و نبود اماکن اقامتی و پذیرایی مناسب برای گردشگران با امتیاز ۰,۲۰ در رتبه سوم قرار دارد.

بررسی فرصت‌ها در منطقه مورد مطالعه

ماتریس عوامل خارجی مؤثر بر توسعه ژئوتوریسم شیرز

مقصود از فرصت‌ها و تهدیدات خارجی، رویدادها و روندهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، بوم‌شناسی، محیطی، سیاسی، رقابتی، کالبدی و... است که می‌توانند به میزان زیادی در آینده به منطقه منفعت یا زیان برسانند. فرصت‌ها و تهدیدها به میزان زیادی خارج از کنترل است، از این‌رو از واژه "خارجی" یا "بیرونی" برای آنها استفاده می‌کنند.

هدف این مرحله کندوکاو آثار محیط خارجی در ناحیه مورد مطالعه جهت شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهایی است که منطقه شیرز در ارتباط با توسعه ژئوتوریسم با آن مواجه است. بنابراین با توجه به مطالعات انجام شده مجموعه فرصت‌ها و تهدیدها در جداول ۳ و ۴ آورده شده است:

جدول ۳: فرصت‌ها (O)

امتیاز وزنی	درجه	وزن	نقاط فرصت
۰,۰۹	۳	۰,۰۳	قرار گرفتن در نزدیکی مرز استان ایلام
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	نگرش مثبت مسئولین به توسعه حمایت از بخش خصوصی
۰,۲۰	۴	۰,۰۵	برنامه ریزی و دیدگاه مثبت مسئولین نسبت به توسعه ژئوتوریسم در استان
۰,۳۰	۵	۰,۰۶	معرفی استان لرستان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور
۰,۲۵	۵	۰,۰۵	مستعد بودن منطقه شیرز جهت سرمایه گذاری و جذب سرمایه گذار
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	وجود جاذبه‌های ورزشی جهت توسعه گردشگری ورزشی در منطقه (دامنه نوردی و صخره نوردی)
۰,۲۰	۴	۰,۰۵	امکان اشتغالزایی و درآمدزایی در منطقه به واسطه توسعه ژئوتوریسم
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	قرارگیری غارهای باستانی هومیان و میرملاس در محدوده پیرامونی شیرز
۰,۲۴	۴	۰,۰۶	امکان گسترش و شکل گیری جاذبه‌های ژئوتوریستی جدید به دلیل جنس لایه‌ها و ساختار انحلال پذیر آن
۰,۳۵	۵	۰,۰۷	امکان ایجاد ژئوپارک و استانداردسازی آن مطابق با قوانین بین‌المللی
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	پیشینه تاریخی شهرستان کوهدشت و وجود جاذبه‌های تاریخی و مذهبی
۲,۱۱	-	۰,۵۳	جمع

از نظر پرسش شوندگان، مهمترین فرصت، امکان ایجاد ژئوپارک و استانداردسازی آن مطابق با قوانین بین‌المللی در شیرز با امتیاز ۰,۳۵ می‌باشد. بعد از آن معرفی استان لرستان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور با امتیاز ۰,۳۰ و مستعد بودن منطقه شیرز جهت سرمایه گذاری و جذب سرمایه گذار با امتیاز ۰,۲۵ قرار دارند.

– بررسی تهدیدها در منطقه مورد مطالعه

جدول ۴: تهدیدها (T)

امتیاز وزنی	درجه	وزن	نقاط تهدید
۰,۲۰	۴	۰,۰۵	آلودگی‌های محیطی به واسطه وجود بیش از حد گردشگر به شیرز
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	آسیب رسانی و قطع گیاهان و درختان
۰,۳۵	۵	۰,۰۷	امکان سقوط صخره‌های عظیم کارستی به واسطه فرسایش و پدیده انحلال
۰,۲۴	۴	۰,۰۶	امکان ایجاد تعارض میان ژئوتوریستها و مردم محلی به دلیل عدم رعایت

			و توجه به فرهنگ جامعه محلی
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	پایین بودن سطح آگاهی‌های زیست محیطی گردشگران در زمینه حفاظت از محیط زیست
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	امکان گزیدگی گردشگران ورودی به منطقه توسط جانوران سمی موجود در شیرز از قبیل مارها
۰,۲۴	۴	۰,۰۶	وجود سایت‌های ژئوتوریستی مشابه در محدوده سیاسی استان ایلام و در مجاورت شیرز به عنوان مقصد رقیب
۰,۱۵	۳	۰,۰۵	امکان وقوع سیل و تهدید تأسیسات احداثی در منطقه
۰,۲۴	۴	۰,۰۶	وقوع خشکسالی‌های مکرر و کمبود منابع آبی
۱,۷۸	-	۰,۴۷	جمع

طبق نتایج تحلیل SWOT جمع کل وزن عوامل خارجی ۱ و امتیاز وزنی آن‌ها ۳,۸۹ می‌باشد. مهمترین تهدید منطقه، امکان سقوط صخره‌های عظیم کارستی به واسطه فرسایش و پدیده انحلال با امتیاز ۰,۳۵ می‌باشد که پس از آن عوامل امکان ایجاد تعارض میان ژئوتوریست‌ها و مردم محلی به دلیل عدم رعایت و توجه به فرهنگ جامعه محلی، وجود سایت‌های ژئوتوریستی مشابه در محدوده سیاسی استان ایلام و در مجاورت شیرز به عنوان مقصد رقیب و وقوع خشکسالی‌های مکرر و کمبود منابع آبی با امتیاز ۰,۲۴ قرار دارند.

- سیاست‌ها و اهداف توسعه ژئوتوریسم (استراتژی و طرح راهبردی)

اهداف برنامه توسعه گردشگری شیرز را در دو قالب کلی می‌توان جای داد: ۱- هدف کلان ۲- هدف جزئی. هدف کلان را می‌توان توسعه گردشگری منطقه شیرز بر مبنای توانمندی‌های ژئوتوریستی آن ذکر نمود. لیکن اهداف جزئی آن شامل موارد ذیل می‌شود:

- افزایش و بهره‌گیری بیشتر از منافع اقتصادی حاصل از فعالیت‌های ژئوتوریسم شیرز
- توسعه فرصت‌های گردشگری در مناطق روستایی مجاور شیرز
- توسعه اکوتوریسم پایدار در منطقه
- بهره‌گیری از قابلیت‌های فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی شهرستان در جذب ژئوتوریست‌ها
- تعیین و معرفی توانمندی‌های فرهنگی منطقه
- بهبود و ارتقاء کیفی و کمی زیرساخت‌های گردشگری منطقه شیرز
- احداث ژئوپارک مطابق با استانداردهای بین‌المللی

با توجه به موارد ذکر شده، در جدول ۵ تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک آورده شده است.

جدول ۵: تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک (SFAS)

عوامل استراتژیک	وزن	درجه	امتیاز وزنی	کوتاه مدت	میان مدت	بلند مدت
S1	۰,۰۹	۵	۰,۴۵	✓		✓
S2	۰,۰۹	۵	۰,۴۵		✓	
S3	۰,۰۷	۴	۰,۲۸	✓		✓
S4	۰,۰۶	۴	۰,۲۴	✓	✓	
W1	۰,۰۸	۴	۰,۳۲		✓	
W2	۰,۰۶	۴	۰,۲۴	✓		✓
W3	۰,۰۵	۳	۰,۱۵	✓	✓	
O1	۰,۰۸	۴	۰,۳۲	✓	✓	
O2	۰,۰۸	۴	۰,۳۲	✓		
O3	۰,۰۷	۳	۰,۲۱	✓	✓	
T1	۰,۰۷	۳	۰,۲۱	✓		✓
T2	۰,۰۷	۳	۰,۲۱		✓	
T3	۰,۰۷	۳	۰,۲۱	✓	✓	
T4	۰,۰۶	۳	۰,۱۸	✓	✓	✓
جمع	۱	-	۳,۷۹			

تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک توسعه ژئوتوریسم شیرز:

در جدول ۶، تداخل هریک از عوامل رقابتی بر یکدیگر به تدوین راهبردهای مختلف رقابتی/تهاجمی (SO) تنوع (ST) بازنگری (WO) و بالاخره راهبردهای تدافعی (WT) آورده شده است.

جدول ۶: راهبردهای مختلف رقابتی / تهاجمی (SO)، تنوع (ST)، بازنگری (WO) و تدافعی (WT)

تحلیل SWOT	
فرصت‌ها (O):	تهدیدها (T)
<p>۱. قرار گرفتن در نزدیکی مرز استان ایلام</p> <p>۲. نگرش مثبت مسئولین به توسعه حمایت از بخش خصوصی</p> <p>۳. برنامه ریزی و دیدگاه مثبت مسئولین نسبت به توسعه ژئوتوریسم در استان</p> <p>۴. معرفی استان لرستان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور</p> <p>۵. مستعد بودن منطقه شیرز جهت سرمایه گذاری و جذب سرمایه گذار</p> <p>۶. وجود جاذبه‌های ورزشی جهت توسعه گردشگری ورزشی در منطقه</p> <p>۷. امکان اشتغالزایی و درآمدزایی در منطقه به واسطه توسعه ژئوتوریسم در منطقه</p> <p>۸. قرارگیری غارهای باستانی هومیان و میرماس در محدوده پیرامونی شیرز</p> <p>۹. امکان گسترش و شکل گیری جاذبه‌های ژئوتوریستی جدید به دلیل جنس لایه‌ها و ساختار انحلال پذیر آن</p> <p>۱۰. امکان ایجاد ژئوپارک و استانداردهای آن مطابق با قوانین بین‌المللی</p> <p>۱۱. پیشینه تاریخی شهرستان کوهدشت و وجود جاذبه‌های تاریخی و مذهبی</p>	<p>۱. آلودگی‌های محیطی به واسطه وجود بیش از حد گردشگر به شیرز</p> <p>۲. آسیب رسانی و قطع گیاهان و درختان</p> <p>۳. امکان سقوط صخره‌های عظیم کارستی به واسطه فرسایش و پدیده انحلال</p> <p>۴. امکان ایجاد تعارض میان ژئوتوریست‌ها و مردم محلی به دلیل عدم رعایت و توجه به فرهنگ جامعه محلی</p> <p>۵. پایین بودن سطح آگاهی‌های زیست محیطی گردشگران در زمینه حفاظت از محیط زیست</p> <p>۶. امکان گزیدگی گردشگران ورودی به منطقه توسط جانوران سمی موجود در شیرز از قبیل مارها</p> <p>۷. وجود سایت‌های ژئوتوریستی مشابه در محدوده سیاسی استان ایلام و در مجاورت شیرز به عنوان مقصد رقیب</p> <p>۸. امکان وقوع سیل و تهدید تأسیسات احداثی در منطقه</p> <p>۹. وقوع خشکسالی‌های مکرر و کمبود منابع آبی</p>
قوت‌ها (S)	استراتژی‌های رقابتی / تهاجمی (SO)
<p>۱. دارا بودن مناظر طبیعی و زیبا</p> <p>۲. وجود محیطی آرام و بدون سروصدا</p> <p>۳. وجود فضای ویژه روستایی در مجاورت منطقه شیرز</p> <p>۴. دارا بودن آب و هوای مطبوع</p> <p>۵. برخورداری از تنوع زیستی قابل توجه در رده‌های مختلف جانوری</p> <p>۶. دارا بودن گونه‌های متنوع درختی و گیاهی</p> <p>۷. وجود جاذبه‌های ژئومورفولوژیک و عمدتاً کارستی در داخل دره و مناطق</p>	<p>استراتژی‌های تنوع (ST):</p> <p>- فرهنگ سازی و آموزش همگانی به منظور حفاظت از منابع و چشم‌اندازهای طبیعی منطقه</p> <p>- مشارکت مردم محلی و استفاده از جاذبه‌های روستاهای مجاور شیرز جهت ایجاد تعامل مثبت میان مردم محلی و ژئوتوریست‌ها</p> <p>- شناسایی گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه و معرفی به عنوان جاذبه مکمل</p> <p>- جلوگیری از برداشت غیر مجاز آب دره با توجه به وقوع خشکسالی و کمبود</p>
فرصت‌ها (O):	تهدیدها (T)
<p>۱. قرار گرفتن در نزدیکی مرز استان ایلام</p> <p>۲. نگرش مثبت مسئولین به توسعه حمایت از بخش خصوصی</p> <p>۳. برنامه ریزی و دیدگاه مثبت مسئولین نسبت به توسعه ژئوتوریسم در استان</p> <p>۴. معرفی استان لرستان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور</p> <p>۵. مستعد بودن منطقه شیرز جهت سرمایه گذاری و جذب سرمایه گذار</p> <p>۶. وجود جاذبه‌های ورزشی جهت توسعه گردشگری ورزشی در منطقه</p> <p>۷. امکان اشتغالزایی و درآمدزایی در منطقه به واسطه توسعه ژئوتوریسم در منطقه</p> <p>۸. قرارگیری غارهای باستانی هومیان و میرماس در محدوده پیرامونی شیرز</p> <p>۹. امکان گسترش و شکل گیری جاذبه‌های ژئوتوریستی جدید به دلیل جنس لایه‌ها و ساختار انحلال پذیر آن</p> <p>۱۰. امکان ایجاد ژئوپارک و استانداردهای آن مطابق با قوانین بین‌المللی</p> <p>۱۱. پیشینه تاریخی شهرستان کوهدشت و وجود جاذبه‌های تاریخی و مذهبی</p>	<p>۱. آلودگی‌های محیطی به واسطه وجود بیش از حد گردشگر به شیرز</p> <p>۲. آسیب رسانی و قطع گیاهان و درختان</p> <p>۳. امکان سقوط صخره‌های عظیم کارستی به واسطه فرسایش و پدیده انحلال</p> <p>۴. امکان ایجاد تعارض میان ژئوتوریست‌ها و مردم محلی به دلیل عدم رعایت و توجه به فرهنگ جامعه محلی</p> <p>۵. پایین بودن سطح آگاهی‌های زیست محیطی گردشگران در زمینه حفاظت از محیط زیست</p> <p>۶. امکان گزیدگی گردشگران ورودی به منطقه توسط جانوران سمی موجود در شیرز از قبیل مارها</p> <p>۷. وجود سایت‌های ژئوتوریستی مشابه در محدوده سیاسی استان ایلام و در مجاورت شیرز به عنوان مقصد رقیب</p> <p>۸. امکان وقوع سیل و تهدید تأسیسات احداثی در منطقه</p> <p>۹. وقوع خشکسالی‌های مکرر و کمبود منابع آبی</p>

<p>آب منطقه</p> <ul style="list-style-type: none"> - شناسایی جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز و تعیین جاذبه‌های شاخص و متمایز کننده آن - استفاده از پتانسیل جاذبه‌های ورزشی منطقه از قبیل منابع صخره‌ها و رودخانه سیمره و کوه‌های بلند - تعیین نقاط با خطر بالا جهت جلوگیری از آسیب رسانی به گردشگران ورودی به منطقه 	<p>گردشگری منطقه</p> <ul style="list-style-type: none"> - استفاده از ظرفیت‌ها و حمایت‌های سازمان زمین‌شناسی با توجه به معرفی استان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور - ایجاد فرصت‌های اشتغال و درآمدزایی برای مردم محلی 	<p>مجاور</p> <ul style="list-style-type: none"> ۸. تنوع جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز ۹. وجود رودخانه و منابع آبی دائمی در دره شیرز ۱۰. وجود درختان مختلف و سایه گستره آنها که موجب ایجاد استراحتگاه‌های متعدد در داخل دره شده است ۱۱. قرارگیری در مجاورت رودخانه دائمی سیمره ۱۲. وجود کوه‌های مرتفع در منطقه
<p>استراتژی‌های تدافعی (WT):</p> <ul style="list-style-type: none"> - تأمین زیرساخت‌های لازم به منظور جلوگیری از آلودگی منطقه - تهیه کاتالوگ، بروشور، کلیپ‌های تبلیغاتی و .. جهت معرفی جاذبه‌های ژئوتوریستی متنوع شیرز - تبلیغات و عقد تفاهم نامه با مراکز علمی و دانشگاهی جهت ورود گروه‌های آموزشی و دانشگاهی به منطقه - ایجاد پایگاه امداد رسانی در ورودی منطقه جهت ارائه خدمات بهداشتی و پزشکی - تأمین زیرساخت‌های اولیه از قبیل آب آشامیدنی و راه دسترسی مناسب - ایجاد استراحتگاه و محل‌های نشیمن با مصالح بومی در مسیر داخلی دره و در سایه سار درختان منطقه - جانمایی مناسب تأسیسات گردشگری و ایجاد موانع طبیعی به منظور جلوگیری از تخریب‌های حاصل از سیلاب‌های فصلی - تهیه برنامه توسعه و اطلس ژئوتوریسم شیرز در دوره‌های زمانی کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت - تدوین مقررات و قوانین عمومی جهت حفاظت از جاذبه‌های ژئوتوریستی و محیط زیست منطقه 	<p>استراتژی‌های بازنگری (WO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - تهیه سایت اینترنتی جهت معرفی منطقه و ایجاد پایگاه اطلاع رسانی منطقه شیرز - جلب حمایت مالی و معنوی ارگان‌های داخل استانی در کارگروه گردشگری - ایجاد ژئوپارک با مشارکت و جلب سرمایه بخش خصوصی - احداث مراکز پذیرایی و اقامتی - طراحی فضاهای اقامتی و پذیرایی و سایر تأسیسات گردشگری مطابق با توپوگرافی منطقه - تعیین مسیرهای دسترسی پیاده داخل منطقه و جانمایی تابلوهای راهنما - توسعه و بهسازی مسیر دسترسی آسفالت‌ه تا ورودی دره شیرز 	<p>نقاط ضعف (W):</p> <ul style="list-style-type: none"> ۱. ضعف مدیریتی و عدم اعمال کنترل بر منطقه ۲. ضعف تبلیغات و ناشناخته ماندن بسیاری از جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز ۳. عدم وجود سیستم‌های دفع زباله در منطقه ۴. کمبود تسهیلات بهداشتی، درمانی و خدماتی در منطقه ۵. نبود اماکن اقامتی و پذیرایی مناسب برای گردشگران ۶. عدم وجود آب شرب ۷. فقدان برنامه‌ای مدون جهت توسعه ژئوتوریسم در منطقه ۸. کمبود زمین کافی و هموار جهت ایجاد تأسیسات گردشگری ۹. ضعف شبکه دسترسی و آسفالت‌ه نبودن بخشی از مسیر دسترسی به شیرز ۱۰. عدم پوشش دهی تلفن همراه ۱۱. مشخص نبودن مسیرهای دسترسی داخلی دره

راهبردهای رقابتی / تهاجمی (SO):

- در این راهبردها تمرکز بر نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی استوار است که عبارتند از:
- استفاده از ظرفیت‌های تاریخی و باستانی کوهدشت جهت معرفی به ژئوتوریست‌های ورودی به منطقه شیرز
- معرفی منطقه شیرز به عنوان یکی از ژئوسایت‌های مهم کشور
- برنامه ریزی و تأمین اعتبار لازم جهت معرفی دره شیرز و مناطق پیرامونی به عنوان محدوده مساعد احداث ژئوپارک
- جذب سرمایه‌گذار متخصص و آشنا با مسائل ژئوتوریستی به منطقه جهت مشارکت و سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری منطقه
- استفاده از ظرفیت‌ها و حمایت‌های سازمان زمین‌شناسی با توجه به معرفی استان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور
- ایجاد فرصت‌های اشتغال و درآمدزایی برای مردم محلی

راهبردهای تنوع (ST):

- در تنوع بخشی بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز بوده و شامل موارد زیر است:
- فرهنگ سازی و آموزش همگانی به منظور حفاظت از منابع و چشم‌اندازهای طبیعی منطقه
- مشارکت مردم محلی و استفاده از جاذبه‌های روستاهای مجاور شیرز جهت ایجاد تعامل مثبت میان مردم محلی و ژئوتوریست‌ها
- شناسایی گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه و معرفی به عنوان جاذبه مکمل
- جلوگیری از برداشت غیر مجاز آب دره با توجه به وقوع خشکسالی و کمبود آب منطقه
- شناسایی جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز و تعیین جاذبه‌های شاخص و متمایز کننده آن
- استفاده از پتانسیل جاذبه‌های ورزشی منطقه از قبیل صخره‌ها، رودخانه سیمره و کوه‌های بلند
- تعیین نقاط با خطر بالا جهت جلوگیری از آسیب رسانی به گردشگران ورودی به منطقه

راهبردهای بازنگری (WO):

- ضمن تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره‌گیری از فرصت‌های بیرونی در جهت رفع نقاط ضعف فرا روی این ناحیه توریستی بوده و در برگیرنده موارد زیر است:
- تهیه سایت اینترنتی جهت معرفی منطقه و ایجاد پایگاه اطلاع رسانی منطقه شیرز
- جلب حمایت مالی و معنوی ارگان‌های داخل استانی در کارگروه گردشگری
- ایجاد ژئوپارک با مشارکت و جلب سرمایه بخش خصوصی
- احداث مراکز پذیرایی و اقامتی
- طراحی فضاهای اقامتی و پذیرایی و سایر تأسیسات گردشگری مطابق با توپوگرافی منطقه
- تعیین مسیرهای دسترسی پیاده داخل منطقه و جانمایی تابلوهای راهنما
- توسعه و بهسازی مسیر دسترسی آسفالتی تا ورودی دره شیرز

—راهبردهای تدافعی (WT):

- این راهبردها بر رفع آسیب پذیری صنعت گردشگری تأکید دارند که عبارتند از:
- تأمین زیرساخت‌های لازم به منظور جلوگیری از آلودگی منطقه
 - تهیه کاتالوگ، بروشور، کلیپ‌های تبلیغاتی و .. جهت معرفی جاذبه‌های ژئوتوریستی متنوع شیرز
 - تبلیغات و عقد تفاهم نامه با مراکز علمی و دانشگاهی جهت ورود گروه‌های آموزشی و دانشگاهی به منطقه
 - ایجاد پایگاه امداد رسانی در ورودی منطقه جهت ارائه خدمات بهداشتی و پزشکی
 - تأمین زیرساخت‌های اولیه از قبیل آب آشامیدنی و راه دسترسی مناسب
 - ایجاد استراحتگاه و محل‌های نشیمن با مصالح بومی در مسیر داخلی دره و در سایه سار درختان منطقه
 - جانمایی مناسب تأسیسات گردشگری و ایجاد موانع طبیعی به منظور جلوگیری از تخریب‌های حاصل از سیلاب‌های فصلی
 - تهیه برنامه توسعه و اطلس ژئوتوریسم شیرز در دوره‌های زمانی کوتاه مدت میان مدت و بلند مدت
 - تدوین مقررات و قوانین عمومی جهت حفاظت از جاذبه‌های ژئوتوریستی و محیط زیست منطقه

نتیجه گیری

دره شیرز، غار باستانی هومیان، نقوش صخره‌ای میرملاس، پوشش گیاهی و جانوری بکر می‌تواند منطقه کوهدشت را به عنوان یک ژئوپارک با چشم‌اندازهای منحصر به فرد معرفی نماید. در این میان، دره شیرز از جمله مناطق با قابلیت‌های فراوان و اشکال ژئوتوریستی کمیاب می‌باشد. این دره کارستی، به دلیل عمل انحلال در سنگ‌های کارستی دارای اشکال منحصر به فرد ژئوتوریستی مانند دیگ جن، هودوی آهکی، استلاکتیت، مناره‌های کارستی، تافونی و ... می‌باشد. وجود رودخانه شیرز در طول دره و رودخانه سیمره در ورودی دره، وجود غارها و نقوش صخره‌ای هومیان و میرملاس در مسیر دره شیرز قابلیت‌های دره را در جذب توریسم طبیعت‌گرد دو چندان نموده است. به طوری که می‌توان با مکان یابی مناسب و در نظر گرفتن معیارهای لازم برای احداث ژئوپارک، در این منطقه پیشنهاد احداث ژئوپارک را داد. اما دره شیرز به دلیل نداشتن فضای باز جهت توسعه تأسیسات زیربنایی و طول و عرض کم دره نمی‌تواند به عنوان یک ژئوپارک مستقل ایفای نقش نماید.

بررسی و تحلیل نتایج پرسشنامه و جمع بندی امتیازات حاصل از مدل SWOT عوامل داخلی و خارجی تأثیرگذار بر توسعه گردشگری منطقه شیرز نشان می‌دهد که وجود جاذبه‌های ژئومورفولوژیک و عمدتاً کارستی در داخل دره و مناطق مجاور، تنوع جاذبه‌های ژئوتوریستی و وجود رودخانه و منابع آبی دائمی از مهمترین نقاط قوت و کمبودهایی از قبیل تبلیغات و ناشناخته ماندن بسیاری از جاذبه‌های ژئوتوریستی شیرز، فقدان برنامه مدون جهت توسعه ژئوتوریسم و نبود اماکن اقامتی و پذیرایی مناسب برای گردشگران به عنوان مهمترین نقاط ضعف شیرز بیشترین امتیازات را کسب نموده اند. مهمترین عوامل بیرونی تأثیرگذار در بخش فرصت‌های پیش روی منطقه شامل امکان ایجاد ژئوپارک و استانداردسازی آن مطابق با قوانین بین‌المللی، معرفی استان لرستان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور و مستعد بودن منطقه شیرز جهت سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌گذار می‌شوند. همچنین مهمترین تهدیداتی پیش روی منطقه امکان سقوط صخره‌های عظیم کارستی بواسطه فرسایش و پدیده انحلال، امکان ایجاد تعارض میان

ژئوتوریست‌ها و مردم محلی به دلیل عدم رعایت و توجه به فرهنگ جامعه محلی و وقوع خشکسالی‌های مکرر و کمبود منابع آبی هستند که بایستی تهمیداتی برای رفع این تهدیدها اندیشیده شود. نتایج حاصله از مدل SWOT نشان دهنده راهبردهای مهمی در زمینه‌های زیرساختی، تبلیغات، توجه به محیط زیست منطقه، مشارکت مردم محلی در فرایند توسعه ژئوتوریسم، ایجاد ژئوپارک، تدوی مقررات عبور و مرور و ... می‌باشد که در صورت آغاز فرایند توسعه ژئوریسم منطقه بایستی مورد نظر قرار گیرند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ:

۱. بیاتی خطیبی، م.، شهابی، ه.، قادری زاد، ه. ۱۳۸۷. ژئوتوریسم، رویکردی نو در بهره‌گیری از جاذبه‌های ژئومورفولوژیکی (مطالعه موردی: غار کرفتو در استان کردستان). مجله فضای جغرافیایی، شماره ۲۹: ۲۷-۲۴.
۲. ثروتی، م.ر.، قاسمی، ا. ۱۳۸۷. راهبرهای ژئوتوریسم در استان فارس. مجله فضای جغرافیایی، شماره ۲۴: ۴۱-۲۹.
۳. خبرگزاری مهر، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، (www.mehrnews.com).
۴. دیوسالار، ا. ۱۳۹۲. بررسی نقش ژئوتوریسم در توسعه پایدار فرهنگی شهرهای ساحلی (مطالعه موردی شهرستان‌های نوشهر و چالوس). مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۳(۴): ۷۹-۹۸.
۵. روستایی، ش.، بهرامی، ز. ۱۳۹۲. ارزیابی توانمندی‌های ژئوتوریستی تالاب‌های پلدختر به روش پراونگ. جغرافیا و آمایش شهری - منطقه ای، شماره ۹: ۶۹-۸۲.
۶. ناظری، ف. ۱۳۸۵. ژئوتوریسم و پایداری محیط. سایت میراث فرهنگی و گردشگری.
7. Amri kazemi, A.2003.Introducing geotourism of Iran. International Ecotourism Conference of Australia.
8. Carcavilla, L., and Durán, J. 2009.Geological heritage and geoconservation in Spain:past, present, and future. Geoheritage. 1.
9. Haghypour, A.2004.The First International Conference on Geoparks. Chairperson of the Hall, C.M., and Page, S.J.2002.The Geography of Tourism and Recreation, Routledge, Second edition, 339.
10. Mashal, M., Rahmati Kamel, S., Seyedi Sahebari, S., Mashal, M., Derakhshani Fard, M., Moradi, A., Khouchin, S., Abbasi, S.2012.Investigation of Hour Alazim Wetland Geotourism Capabilities. Australian Journal of Basic and Applied Sciences, 6(7): 226-230.
11. Miccadei, E., Piacentini, T., and Esposito, E. 2011.Geomorphosites and Geotourism in the Parks of the Abruzzo Region (Central Italy). Geoheritage, 3: 233-251.
12. Newsome, D., and Dowling, R.K.2006.the Scope and Nature of Geotourism. In: Dowling, R.K. and Newsome, D.,Eds., Geotourism, Chapter One, Elsevier, Oxford, pp. 3-25.
13. Sandra, B., Ulrich, L., and Roland, E.2004.Bavarian top 100 geo sites-an important source for a sustainable eco-tourism in Bavaria. 4th European Congress on Regional Geo scientific Cartography and Information Systems Geo scientific Information for Spatial Planning, Bologna (Italy).
14. Taherpour Khalil Abad, M., Fazel Valipour, M.E., Torshizian, H.A., Taherpour Khalil Abad, V., Asmaryan, S.2012.The Geotourism Potential Investigations in Kashmar Area, Khorasan-e-Razavi Province, NE Iran.Iranian Journal of Earth Sciences, 4: 51-60.
15. Ulloa, A., and Goicoechea, C.2013.geotourism potential of underground sites in costa rica. Tourism and Karst Areas, 6(1): 43-56.
16. Yazdi, A.2013.Qeshm Island of Iran, Natural Academy of Geotourism Development. Journal of Basic and Applied Scientific Research, 3(2): 405-411.
17. Yazdi, A., Emami, M.H., Jafari, H. R.2013.Iran, the Center of Geotourism Potentials. Journal of Basic and Applied Scientific Research, 3(1): 458-465.